

A magyar címer és zászló napja: március 16.

Nemzeti jelképeink: erő, hűség, remény

A magyar címer több elemből áll, amelyek önálló fejlődési utat jártak be.

DEBRECEN. Nemzeti ünnepeink közül különösen március 15-én nemzeti büszkeségünk, öntudatunk megnyilvánulásaként piros-fehér-zöld színekben pompáznak az utcák, kokárdát tűzünk. 2014-ben a magyar Országgyűlés határozatban nyilvánította március 16-át a magyar címer és zászló napjává. Ennek ellenére mégis kevesen ismerik jelképeink valós történetét, fejlődését, pedig a magyar címer, zászló és kokárda története nagyon érdekes.

A magyar címer

Az Alaptörvény szerint „Magyarország címere hegyes talpú, hasított pajzs. Első mezeje vörössel és ezüsttel hétszer vágott. Második, vörös mezejében zöld hármashalonnak arany koronás kiemelkedő középső részén ezüst kettős kereszt. A pajzsban a magyar Szent Korona nyugszik.” A leírásból is látszik, hogy a címer több elemből áll, amelyek önálló fejlődési utat jártak be.

Kettőskereszt és hármashalom

Lengyel források szerint a pápa Szent István királynak keresztet adományozott. A 12. század végén vélhetően

bizánci hatásra került be az Árpád-ház szimbolikájába a kettőskereszt, mint uralkodó jelvény, ami először III. Béla király érmén 1190 körül, majd II. András egyes pénzein tűnt fel. IV. Béla már aranybulláján (arany pecsétjén) is használta. Innentől kezdve a jelkép használata más címerelemekkel kombinálva folyamatos volt.

„A korona és a kereszt legyen a pecsét ereje” fogalmazódott meg (latinul) V. István pecsétjének köriratában, utalva a címer felségjelvény voltára. A kettőskereszt talpazataként jelent meg a hármashalom a 13. század végén. A korona tövével lévő nyílt korona ábrázolása már II. András egyes pénzein megjelent. A 17. század végén egy portugál szerzetes a hármashalmot

az ország három nagy hegyével azonosította, amihez a 18. században társult – és azóta is jelen van a köztudatban – a Tátra-Fátra-Mátra hegyek szimbolikája.

Árpádsávok vagy folyók?

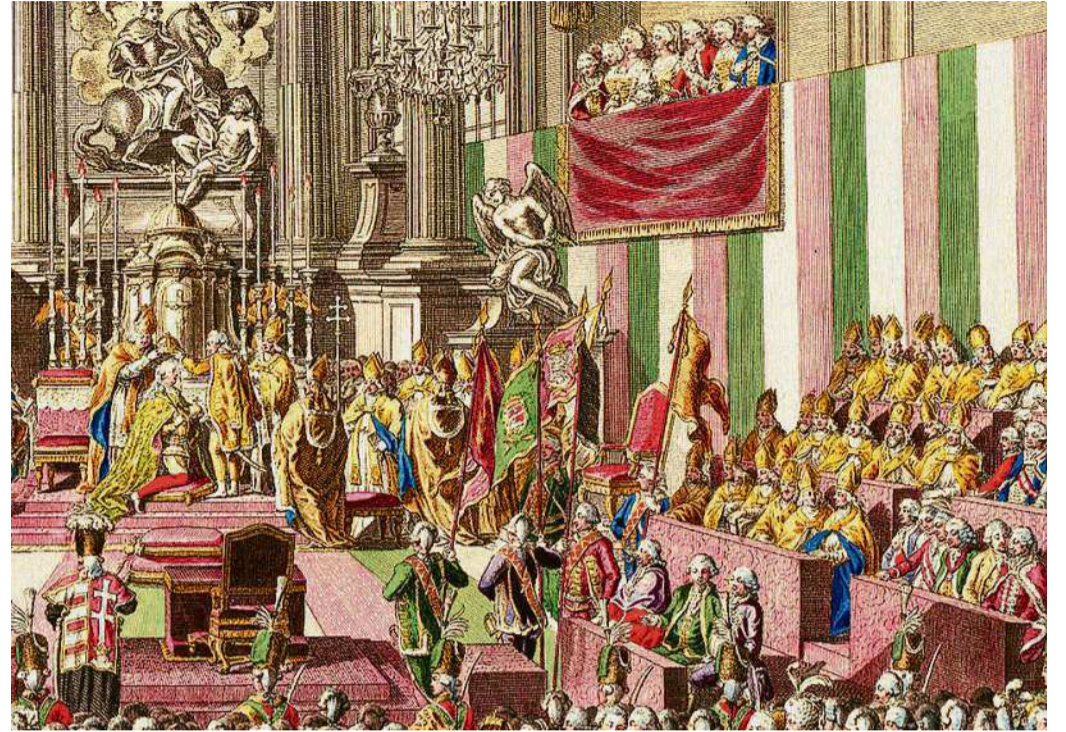
A köznyelvben „Árpádsávok”-ként definiált címerelem valójában egy vörössel és ezüsttel hétszer vágott mező. Szabály szerint sáv(ok)ról akkor beszélünk, ha a vágások száma: páros.

Amennyiben számuk páratlan, akkor a pajzs: vágások. Ez a címerelem először 1202-ben jelent meg II. András aranybulláján, amikor a vágásokban még országnak is láthatóak, amelyek azonban később eltűntek az ábrázolásból. Az évszázadok során a vágások száma is gyakran

Kossuth, Rákosi, Kádár

1849-ben a Habsburgok trónfosztása után a címerről lekerült a korona (sőt, még a kettőskereszt tövével lévő is eltávolították). Ezt az alakváltozatot nevezik Kossuth-címernek, ami hivatalosan 1918/1919-ben, 1946-1949 között és az 1956-os forradalom során volt hivatalos használatban. A Rákosi-korszakban szovjet mintára tervezett – minden

történeti alapot nélkülöző – államcímert készült, amit 1957-ben az úgynevezett Kádár-címer váltott fel, ami szintén szovjet stílusú volt, a „nemzeti” vonásokat a pajzsban megjelenő piros-fehér-zöld színek szimbolizálták. A rendszerváltozást követő címervita során több változat is szóba került, ám végül a kiscímer vált újra államcímerré.

II. Lipót koronázása 1790-ben. A falakat nemzeti drapériá takarja

ILLUSZTRÁCIÓ: LEVÉLTÁR

változott (páros és páratlan is előfordult, valamint a kezdőszín is változott). Még ma is él a köztudatban, hogy a vágások az ország nagy folyóit jelképezik.

Ez először Kassa város 1502. évi adománylevelében jelenik meg: amikor is az országcímert négy ezüst sávját a Dunával, Tiszával, Drávával, Szávával azonosítják. Mindez bekerült Werbőczy István Hármaskönyvébe is, ami szé-

les körben elterjedve elmélyítette ezt a mesterséges társítást a köztudatban.

Amint láttuk a kettőskereszt és vágások uralkodói címerekként jelentek meg, a Zürichi címertekercsen Magyarország (Ungern) felirat áll a király címere mellett. A 14. század végére azonban már kialakult az „országcímert” fogalma is: Erzsébet királyné végrendeletében – közelebit nem említve – már „Ma-

gyarország címer”-éről szól. A vágások és kettőskeresztes címer együtt egy pajzsban – koronával fedve – először I. Ulászló pénzein jelenik meg. A címer főle a 14. század óta helyeztek először nyílt, majd később zárt koronát, amit később felváltott a magyar Szent Korona ábrázolás. A vágások-kettőskeresztes címer – fölötté koronával – nevezük magyar kiscímert.

SZÁLKAI TAMÁS

Korabell kokárda

ILLUSZTRÁCIÓ: LEVÉLTÁR

Szendrey Júlia varrta Petőfi kokárdáját

DEBRECEN. A kokárda kezdetben katonai célokra szolgáló, fejfedőre tűzött megkülönböztető jel (a sapkarózsák elődje) volt, nemzeti jelleggel a francia forradalmak során nyert.

1848. március 15-én néhány óra leforgása alatt a nemzeti színű pántlika, rozetta, csokornyakkendő alakú kis jelvény a forradalom és függetlenség jelképévé vált. Érdekes, hogy Pozsonyban a bécsi forradalom hírére sokan

már március 14-én kitűzték a kokárdát. A címertan szabályai szerint a kokárdának belülről kifelé haladva kell a címer (zászló) színeit visszaadni. Így tehát a szabályos magyar kokárdának belül kellene pirosnak és kívül zöldnek lennie, bár általában a magyarok a gyakorlatban fordítva hordják. Az első „szabálytalan” kokárdát állítólag Szendrey Júlia készítette és tűzte fel Petőfi Sándor ruhájára.

SZÁLKAI TAMÁS

Országgyűlési határozat

1. Az Országgyűlés, fejet hajtva mindazon emberek, közösségek és emlékek előtt, akik a zászló és címer alatt harcolva életüket, szabadságukat adták a magyar nemzetért, vagy a zászló és címer tisztelete miatt szenvedtek bármilyen sérelmet vagy hátrányt, Magyarország zászlaja és címere iránti tisztelettel vezérelve, megbecsülésének kifejezése érdekében a nemzeti színű és ország címeréről szóló 1848. évi XXI. törvénycikk elfogadásának

emlékére, március 16. napját a magyar zászló és címer napjává nyilvánítja.

2. Az Országgyűlés felhívja az intézményeket, szervezeteket, és egyúttal felkéri a polgárokat, hogy a nemzeti kulturális örökségünk részét képező magyar zászló és címer megbecsülésének kinyilvánításaként 2015. március 16. napjától kezdve ezt a napot közösen, méltó keretek között ünnepeljék meg.

„Magyar színek” és nemzeti trikolor

A maihoz hasonló trikolor formát sokan a forradalom eseményeihez kötik.

DEBRECEN. Az 1848. évi XXI. törvénycikk kimondja, hogy a „nemzeti szín, és ország címere ősi jogaiba visszaállítatik.” Arany János, aki erről újságcikkekben tudósított felhőborodottan ír arról, hogy az emberek többsége nem rendelkezik kellő információval a nemzeti színekről és azok jelentőségéről. A magyar trikolor, azaz a háromszínű zászló az úgynevezett liberális színeket felvonultató zászlócsaládhoz tartozik. Az ilyen lobogók az adott állam címerének színeit mutatják, a zászlókon azonban az aranyból sárga, – esetünkben pedig – az ezüstből fehér lesz. (A szakirodalom formailag különbséget tesz a zászló és a lobogó között: előbbi rúdhoz rögzített, utóbbit zsinórra húzzák. Ennek tudatában – de a szóismétlések elkerülése miatt – a két szót egymás szinonimájaként használtam.)

„Pannonicus tricolor”

Az Alaptörvény szerint „Magyarország zászlaja három, egyenlő szélességű, sorrendben felülről piros, fehér és

1740: Mária Terézia első királyi rendeletének fejléce a magyar kiscímerrrel

ILLUSZTRÁCIÓK: LEVÉLTÁR

zöld színű, vízszintes sávból áll, amelyben a piros szín az erő, a fehér szín a hűség, a zöld szín a remény jelképe.” Ez a három szín a forrásokban már igen korán megjelenik: pl. középkori falképeken, Hunyadi Mátyás függőpecsétjeinek zsinórajain, a Thüröczy krónikában. Különösen a királykoronázások alkalmával jelentek meg a címer színei, 1681-ben kifejezetten a „háromszínű magyar szövetről” esik szó, ekkor azonban még nem zászló formájában.

Az Udvari Haditanács 1743-ban szabályozta a hadi zászlók kivitelezését is. A császári jelkép mintájára készített – korabeli szóhasználatnál elve – „magyar lábra állított” zász-

lón már a „magyar színek” jelentek meg. Az ezredzászlók alapszíne fehér, a századzászlóké zöld volt, mindkét típus szegélyeit piros-fehér-zöld lángnyelvek díszítették. A

felvilágosult gondolkodók a francia forradalom hatására és mintájára, később a reformkorban a haladó szellemiségű nemesség „tűzi zászlajára” a nemzeti színek használatát. 1801-ben József nádor felesége Nógrád megye zászlajára egy piros-fehér-zöld, úgynevezett zászlószalagot adományozott. Ezután alakult ki a maihoz hasonló trikolor forma, bár a köztudat ezt a forradalom eseményeihez köti. Kétségtelen viszont, hogy a nemzeti zászló használatát a már említett 1848. évi XXI. törvény szentesítette. A Bach-korszakban tiltott jelképnek számított ám a kiegyezés óta több-kevesebb változtatással a nemzeti trikolor az állami lobogó is egyben.

SZÁLKAI TAMÁS

Címerrel vagy nélküle?

Bár a trikolor alapvetően nem tartalmazott címert, az állami zászlón kezdettől fogva megjelent az államcímert. Az 1956-os forradalom során a gyűlölt Rákosi-címert kivágták, kiszakították, így vált a lyukacs zászló az események egyik jelképévé. A hivatalos állami lobogón 1957 óta nem szerepel címer. Magyarországon tehát az állami és nemzeti lo-

bogó formailag megegyezik. Ugyanakkor az Alaptörvény és a jelkép használatát szabályozó 2011. évi CCII. törvény lehetővé teszi, a trikolor mellett meghatározott esetekben (nemzeti ünnepek, az ezekhez kapcsolódó és egyéb társadalmi, politikai, tudományos – rendezvények, katonai tiszteletadás alkalmával) címeres zászlók használatát is.

Magyar kiscímer barokk kartusban

Magyar herold